

נבואה ונביאים, חלק ב'

גבולות הסמכות, דוגמאות לנבואה, ונבואה בימינו

בשיעור הראשון הצגנו את מטרתה של הנבואה ואת אופיים של הנביאים. בשיעור זה נחקור את הנבואה לעומק.

נמצא כי על אף שהנבואה מגיעה ממקור עליון, בידי הנביא ניתנה הסמכות לגבות את התורה, ולא לשנותה. לאחר מכן, נציג מספר דוגמאות לנבואות המופיעות בתנ"ך. לבסוף, נחקור גם את ההיסטוריה של הנבואה ואת עתידה, נסביר את הסיבות שבגללה הנבואה זרה לנו היום, ונברר מתי נוכל לצפות לחידושה.

שיעור זה יתייחס לשאלות הבאות:

- ☞ מהם גבולות סמכותו של הנביא? האם מותר לו לפעול בניגוד לתורה?
- ☞ אילו נבואות היסטוריות התגשמו באופן מוחשי?
- ☞ מדוע אין היום נבואה? מתי היא נפסקה? מה ירש את מקומה?
- ☞ האם יש לנו היום דבר מה הדומה לנבואה?
- ☞ האם תשוב הנבואה האמתית?

מבנה השיעור:

חלק ראשון: גבולות סמכותו של הנביא
פרק א. הוספה או גריעה ממצוות התורה
פרק ב. הוראת שעה

חלק שני: דוגמאות לנבואה
פרק א. עם ישראל – עם הנצח
פרק ב. מְתֵי-מַעַט
פרק ג. חזרה לארץ המובטחת
פרק ד. הכותל המערבי

חלק שלישי: מדוע אין נבואה היום?
פרק א. מדוע הסתלקה הנבואה ומתי?
פרק ב. החכמה תחליף לנבואה

חלק רביעי (סיכום): שמיעת קולו של האלוקים בימינו

חלק ראשון: גבולות סמכותו של הנביא

העובדה כי הנביא מעביר לעם את רצון ה', עשויה להציב בפניו אתגר מורכב. האם רשאי נביא להוסיף על מצוות התורה או לגרוע מהן? האם מותר לו לעשות זאת כהוראת שעה? בחלק זה נחקור את מידת סמכותו של הנביא ואת מגבלותיה של סמכות זו.

פרק א. הוספה או גריעה ממצוות התורה

1. דברים יג:א-ה – אין אפשרות כי נביא יסתור את דברי ה'.

את כל-הדבר אשר אנכי מצוה אתכם תשמרו לעשות, לא-תספו עליו ולא תגרעו ממנו. כי-יקום בקרבך נביא או חלום חלום, ונתן אליך אות או מופת. ובא האות והמופת אשר-דבר אליך לאמור, גלגה אחרי אלהים אחרים אשר לא-ידעתם ונעבדום. לא תשמע אל-דברי הנביא ההוא, או אל-חולם החלום ההוא, כי מנסה ה' אלקיכם אתכם, לדעת הישכם אהבים את-ה' אלקיכם בכל-לבבכם ובכל-נפשכם. אחרי ה' אלקיכם תלכו ואתו תיראו ואת-מצותיו תשמרו ובקלו תשמעו, ואתו תעבדו ובו תדבקון.

2. תלמוד בבלי, מגילה יד. – אסור לנביא להוסיף או לגרוע מן התורה.

תנו רבנן: ארבעים ושמונה נביאים ושבע נביאות נתנבאו להם לישראל, ולא פחתו ולא הותירו על מה שכתוב בתורה, חוץ ממקרא מגילה.

עיין במקור 5 להלן בעניין מקרא מגילה.

3. רמב"ם, "משנה תורה", הלכות יסודי התורה, פרק ט:א – אין לנביא סמכות לשנות את התורה בשום אופן.

דבר ברור ומפורש בתורה, שהיא מצוה עומדת לעולם ולעולמי עולמים: אין לה לא שינוי, ולא גירעון ולא תוספת... הא למדת שכל דברי תורה, מצווין אנו לעשותן עד עולם; ...אין נביא רשאי לחדש דבר... לפיכך אם יעמוד איש, בין מישראל בין מן האומות, ויעשה אות ומופת ויאמר שה' שלחו להוסיף מצוה, או לגרוע מצוה, או לפרש במצוה מן המצוות פירוש שלא שמענו ממושה, או שאמר שאותן המצוות שנצטוו בהן ישראל אינן לעולם ולדורי דורות אלא מצוות לפי זמן היו - הרי זה נביא שקר...

במקור להלן, מסביר המהרש"א כי התקנות הרבות של הנביאים לא היו בגדר מצוות נוספות על מצוות התורה.

4. מהרש"א, מגילה יד. – תקנות שלמה המלך לערב עירובים וליטול ידיים קשורות לאיסור הוצאה מרשות לרשות בשבת ולמצוות תרומה.

לא קשה שלמה המלך תיקן עירובין ונטילת ידיים – אין תקנות אלו נחשבות תוספת על הכתוב בתורה. עירובין היא גדר למצוות הוצאה מרשות היחיד לרשות הרבים בשבת ונטילת ידיים היא משום סרך תרומה.

והא דלא תקשי הא דתקון שלמה ערובין ונט"י דאין זה מקרי הותיר על מה שכתוב בתורה דערובין אינו רק גדר להוצאת שבת מרה"י לרה"ה ונט"י משום סרך תרומה.

כל תקנות הנביאים מבוססות על התורה. הלכות אלו נקבעו על מנת לחזק את מצוות התורה או ליצור גדר לשמירת מצוות אלה. למשל, הנביא ישעיהו הוסיף הלכות כדי להאדיר את האווירה המיוחדת של השבת באמצעות דיבור, תנועה ומעשה (ראה ישעיהו נח:יג-יד).

אף התוספת של קריאת מגילת אסתר נקבעה רק לאחר שמצאו חכמים בסיס לכך בפסוקי התורה.

5. הרב חיים מוולוז'ין, "נפש החיים" א:כב – המצווה לקרוא את מגילת אסתר נקבעה רק לאחר שנמצא מקור נוסף בתורה המלמד על מחייית עמלק.

שהרי אסתר שהיתה אחת משבע נביאות (מגילה י"ד, א'), עם כל זה כששלחה לחכמים פתבוני "לדורות", השיבוה: "הלא כתבתי לך שלשים" (משלי כ"ב, כ'), עד שמצאו לה אחר כך סמך מן המקרא (מגילה ז', א').

פרק ב. ביטול מצווה כהוראת שעה

1. רמב"ם, "משנה תורה", הלכות יסודי התורה פרק ט:ג – יוצא מן הכלל: נביא מוחזק רשאי לבטל מצווה כהוראת שעה.

וכן אם יאמר לנו הנביא שנודע לנו שהוא נביא לעבור על אחת מכל מצוות האמורות בתורה או על מצות הרבה בין קלות בין חמורות לפי שעה, מצוה לשמוע לו, וכן למדנו מחכמים ראשונים מפני השמועה בכל, אם יאמר לך הנביא עבור על דברי תורה כאלהיהו בהר הכרמל שמע לו, חוץ מעבודת כוכבים, והוא שיהיה הדבר לפי שעה, כגון אליהו בהר הכרמל שהקריב עולה בחוץ וירושלים נבחרת לכך...

אליהו הנביא הקריב קורבן מחוץ לבית המקדש על פי הוראתו של ה' על מנת לערער את האמון בנביאי השקר של הבעל (ראה מלכים א', פרק יח).

2. תלמוד בבלי, סנהדרין צ. – נביא אינו יכול לדרוש, בשום אופן, שיעבדו עבודת אלילים.

א"ר אבהו א"ר יוחנן בכל אם יאמר לך נביא עבור על דברי תורה שמע לו חוץ מעבודת כוכבים שאפילו מעמיד לך חמה באמצע הרקיע אל תשמע לו.

נקודות לסיכום החלק הראשון:

- יש לשמוע לדברי הנביא כל עוד אינם סותרים דברי תורה.
- כשליח ה', היה תפקידו של הנביא לחזק את שמירת מצוות התורה. תקנותיהם הרבות של הנביאים לא היו מצוות נוספות על התורה. הן נתקנו על מנת לחזק את מצוות התורה או לגדור גדר לשמירת המצוות. כאשר היה הדבר נחוץ, נביא מוחזק היה רשאי אף לבטל זמנית כל מצווה בתורה, פרט לאיסור עבודה זרה.

חלק שני: דוגמאות לנבואה

כפי שנאמר לעיל (שיעור ראשון, חלק שני, פרק שלישי), הנבואות שנכתבו בתנ"ך הוצרכו לדורות, ועל כן הונצחו. להלן נמנה מספר נבואות, אשר כל אדם יכול לראות כיצד התאמתו במהלך ההיסטוריה של עם ישראל.

פרק א. עם ישראל – עם הנצח

נבואות המצהירות שעם ישראל יתקיים לנצח:

1. ויקרא כו:מד-מה – ה' לא מאס בעמו אף בגלות.

ואף גם זאת בהיותם בארץ איביהם לא מאסתים ולא געלתים לכלתם להפר בריתי אתם פי אני ה' אלקיהם. ונברתי להם ברית ראשנים אשר הוצאתי אתם מארץ מצרים לעיני הגוים להיות להם לאלקים אני ה':

2. ירמיהו לא:לד-לה – עם ישראל הוא עם הנצח.

כה אמר ה' נתן שמש לאור יומם חקת ירח וכוכבים לאור לילה רגע הים ויהמו גליו ה' צבאות שמו: אם ימשו החקים האלה מלפני נאם ה' גם זרע ישראל ישבתו מהיות גוי לפני כל הימים:

פרק ב. מתי מעט

1. דברים כח:גב – על אף שעם ישראל הוא נצחי, הוא יישאר עם קטן.

ונשארתם במתי מעט תחת אשר הייתם ככוכבי השמים לרב כי לא שמעת בקול ה' אלקיך.

כפי שלימד הרמב"ם (נבואה ונביאים א', חלק שלישי, פרק רביעי), נבואה רעה תתגשם רק אם התנהגותו של עם ישראל תצדיק זאת. במקרה זה, העובדה כי עם ישראל הוא עם קטן מיוחסת לכך שהם לא שמעו בקול ה'.

פרק ג. חזרה לארץ המובטחת

1. דברים לג:ה – תהיה אשר תהיה עוצמת הגלות, ה' יחזיר את עם ישראל לארץ ישראל.

ושב ה' אלקיך את שבותך ורחמך ושב וקבצך מכל העמים אשר הפיצך ה' אלקיך שמה. אם יהיה נדחך בקצה השמים משם קבצך ה' אלקיך ומשם יקחך. והביאך ה' אלקיך אל הארץ אשר ירשו אבותיך וירשתה והיטבך והרבך מאבותיך:

2. יחזקאל יא:ז – ה' יקבץ את עם ישראל ויחזיר אותם לארצם.

לכן אמר כה אמר ה' אלקים וקבצתי אתכם מן העמים ואספתי אתכם מן הארצות אשר נפצותם בהם ונתתי לכם את אדמת ישראל.

פרק ד. הכותל המערבי

נאמר במדרש כי הכותל המערבי יעמוד לעולם.

1. מדרש שיר השירים רבה ב:כו – הכותל המערבי לא יחרב.

הנה זה עומד אחר כתלנו (שיר השירים ב:ט),

אחר כותל מערבי של בית המקדש, למה, שנשבע לו הקב"ה שאינו חרב לעולם.

לסיכום החלק השני:

רעיונות מרכזיים בהיסטוריה של עם ישראל נצפו על ידי התורה והנביאים, הן כמסרים של השראה והן כאזהרות. אלו כוללים: (1) את אופיו הנצחי של עם ישראל, (2) שעם ישראל יישאר עם קטן, (3) שה' יאסוף את עם ישראל ויחזיר אותו לארצו. בנוסף לכך, ישנו מדרש האומר שהכותל המערבי יעמוד לעולם.

חלק שלישי: מדוע אין נבואה היום?

בפרק זה נחקור את הסיבות להסתלקות הנבואה וכיצד ירשה את מקומה החוכמה שבלמוד התורה.

פרק א. מתי הסתיימה הנבואה ומדוע

בטרם נבנה בית המקדש הראשון, וכן במשך התקופה שעמד בית המקדש על תלו, חשו בני האדם דחף גדול להתעלות. דחף זה הביא אותם להתעלות לדרגת נבואה, אך גם גרר אותם לעבודה זרה. כאשר גברה תופעת העבודה הזרה, וכתוצאה חרב בית המקדש ועם ישראל גלה מארצו, ביקשו החכמים שבאותו הדור לבטל את היצר לעבוד עבודה זרה. אין פירושו של דבר כי עבודת האלילים פסקה כליל – היא עדיין קיימת בתרבויות שונות – אך בטל הדחף הפסיכולוגי האינטנסיבי לעבודה זרה.

1. תלמוד בבלי, סנהדרין קב: - אין להמעיט בערכה של השפעת היצר לעבוד עבודה זרה.

הוא [רב אשי] שאל אותו [את המלך מנשה], "אם חכם אתה כל כך, מדוע עבדת עבודה זרה?" השיב המלך, "לו היית שם, היית אוהז בשיפולי גלימתך ורץ אחרי!"

אמר ליה: מאחר דחכימתו כולי האי, מאי טעמא קא פלחיתו לעבודה זרה? אמר ליה: אי הות התם - הות נקיטנא בשיפולי גלימא ורהטת אבתראי.

2. תלמוד בבלי, יומא סט: - ביטול היצר לעבודה זרה.

ויצעקו אל ה' אלקים בקול גדול, מה אמרו? "ווי ווי, זה 'הוא' [יצר עבודה זרה] אשר החריב את המקדש, שרף את ההיכל, הרג את כל הצדיקים, והגלה את ישראל, ועדיין מרקד בתוכנו! בוודאי נתת אותו לנו על מנת שנקבל שכר על ידו [באמצעות התגברות על היצר]. אין אנו רוצים לא בו ולא בשכרו!" נפל פתק מן השמים, ועליו כתוב "אמת"... קבעו תענית של שלושה ימים ושלושה לילות, שלאחריה נמסר בידם. יצא מקודש הקודשים מעין גור אריות של אש. אמר הנביא לישראל, "זהו יצר עבודה זרה."

ויצעקו אל ה' אלהים בקול גדול מאי אמור? - אמר רב ואיתימא רבי יוחנן: ביא, ביא! היינו האי דאחרביה למקדשא, וקליה להיכליה, וקטלינהו לכולהו צדיקי, ואגלינהו לישראל מארעהון, ועדיין מרקד בינן. כלום יהבתיה לן אלא לקבולי ביה אגרא - לא איהו בעינן. ולא אגריה בעינן. נפל להו פיתקא מרקיעא, דהוה כתב בה אמת... אותיבו בתעניתא תלתא יומין ותלתא לילואתא, מסרוהו ניהליהו. נפק אתא כי גוריא דנורא מבית קדשי הקדשים. אמר להו נביא לישראל: היינו יצרא דעבודה זרה.

3. הגאון מווילנא, פירוש על סדר עולם רבה, פרק ל - הסתלקות הנבואה ארעה במקביל לביטול יצר עבודה זרה.

משהרגו את היצר הרע בטלה הנבואה.

4. סדר עולם רבה, פרק ל' - הנבואה פסקה בראשית תקופת הבית השני (בערך במאה הרביעית לפני הספירה).

הוא אלכסנדרוס מוקדון שמלך י"ב שנה. עד כאן היו הנביאים מתנבאים ברוח הקדש.

בעבר, היה קיים יצר טבעי לעבוד עבודה זרה. כאשר בטל יצר זה, אף הנבואה פסקה. מהו הקשר בין הנבואה לבין עבודה זרה?

5. הרב עקיבא טין, Worldmask, עמ' 135-134 - עבודה זרה ונבואה נובעים משורש אחד בנפש האדם.

התלמוד מספר כי אנשי כנסת הגדולה ביטלו את יצר האדם לעבוד עבודה זרה. החכמים סברו כי מחמת הירידה בכוחותיהם הרוחניים של הדורות, הפיתוי לעבוד עבודה זרה גדול יותר מאשר השכר הניתן כאשר מתגברים על

יצר זה. מאחר שהניסיון היה מסוכן מדי, החליטו לפעול לביטולו של היצר, והסירו אותו בהצלחה מנפש האדם. מאותה תקופה ואילך, לא היה קיים באדם היצר הטבעי והמהותי לעבוד אלילים.

אך ביטול יצר עבודה זרה אף ביטל את הנבואה. אותו הדור היה האחרון לחזות בנבואה... מהו הקשר בין עבודה זרה לבין נבואה? מדוע עליהם להתקיים יחדיו או ליפול יחדיו?

התשובה היא כי שני האידיאלים האלה קשורים להתעלות רוחנית. המוח האנושי והנשמה שואפים להתעלות מעל גבולות הסופי והגשמי; במהות, אפשרית התעלות כזו. ברמה גבוהה דיה של הכנה אנושית ושל טהרה, התוצאה היא נבואה... אך ישנו גם ערוץ מזויף של התעלות. זהו רעיון העבודה זרה...

לכן מצויים שני כוחות אלו באותו תחום של המודעות האנושית ושל המוטיבציה האנושית. שיא המוח, הנקודה שבה מסוגלת המודעות להתעלות לתוך העל-מודע, הוא הכושר המופעל בנבואה והוא הכושר המסוגל לבגוד, ולהירתם לעבודה זרה.

6. רבי יהודה החסיד (גרמניה, המאה ה-12), "ספר חסידים" תקמד – הנבואה נמשכה כל זמן שהייתה נחוצה בו להוות משקל נגד לכוחות עבודה זרה.

ואין רוח הקודש בעולם להיות נביאים בעולם בבית שני מפני שבבית שני נשחט יצר ע"ז. וכשהיו אותות נביאי הבעל, אם לא היו נביאי ה' עושים היו נהפכים לע"ז, וכשנשחט יצר של ע"ז כבר לא היו צריך לנביא.

7. הרב אליהו דסלר, "מכתב מאלהיו" חלק ג', עמ' 277 – הנבואה פסקה במקביל להפסקת יצר עבודה זרה על מנת לשמור על איזון בבחירה החופשית.

הנה ענין זה עמוק הוא מאד... שראו אנשי כנסת הגדולה צורך להשתדל בכל כחותיהם הרוחניים לבטל מישראל את יצר הרע של ע"ז...

ומצינו בדברי רבי צדוק הכהן זצ"ל, שכל עוד שהיה קיים יצר הרע של ע"ז היתה כנגדו הנבואה והיו נסים גלויים בישראל, כי זה לעומת זה עשה האלקים, שכן לעולם יש שיווי משקל בין פחות הקדושה והטומאה, וכל זמן שהיתה נבואה בעולם שעל ידה משיגים אמונה חושית, היו לעומתה גם פחות טומאה מוחשיים שפעלו לצד הע"ז, כגון רוח שקר של נביאי הבעל, כישוף, קסם וכו' וזה כדי שתשאר בחירה חפשית. וכן רואים אנו שבתחילת ימי בית השני בטל יצרא דע"ז ולעומתו פסקה גם הנבואה מישראל.

נוכל להסביר רעיון זה בעזרת המשל הבא: אנשים רבים חשים מאבק פנימי בין אכילת מאכלים טעימים לבין אכילת מאכלים בריאים. אף על פי כן, יש לנו בחירה חופשית לבחור בכל רגע בין השניים. אבל אילו הוסרו פתאום בלוטות הטעם מלשוננו, אזי לא יהיה כבר מאבק, והתזונה הנכונה תהיה מובנת מאליה.

כך, בהסרת "בלוטות הטעם" לעבודה זרה, הוגבל טווח הבחירה החופשית של האדם. על מנת לשמור את הבחירה החופשית, קיצץ הקב"ה אף את הצד השני של טווח הבחירה. לאור התגלותה הברורה של שכינת ה' בעולם, כגון באמצעות נבואה ונסים גלויים, יכיר האדם בה' ויציית לו, כמעט מחוסר ברירה. לכן נתבטלה הנבואה - על מנת לשמור על שיווי משקל בבחירה החופשית.

8. **תלמוד בבלי, סוטה מח: - על אף שעדיין אפשר כי אנשים יתרוממו לדרגת נבואה, המצב הכללי של האנושות כבר אינו מאפשר השראת שכינה.**

משמתו חגי זכריה ומלאכי - נסתלקה רוח הקודש מישראל, ואע"פ כן היו משתמשים בבת קול, שפעם אחת היו מסובין בעליית בית גוריא ביריחו, נתנה עליהן בת קול מן השמים ואמרה: יש בכם אדם אחד שראוי שתשרה שכינה עליו, אלא שאין דורו ראוי לכך, נתנו עיניהם בהלל הזקן, וכשמת, הספידוהו: הי חסיד, הי עניו, תלמידו של עזרא;

פרק ב. החכמה תחליף לנבואה

במקביל לירידתה של הנטייה לעבודה זרה ולעלייתה של יוון בעולם, בתוך העולם היהודי הסתלקה הנבואה והחל השגשוג של תורה שבעל פה. במהלך תקופה זו החלה המשנה להיכתב. שלב חדש נפתח בהיסטוריה של עם ישראל, ובו החליף החכם את הנביא.

1. **תלמוד בבלי, בבא בתרא יב. עם רמב"ן - על אף שמסלול הנבואה נפסק, מסלול החוכמה ממשיך להתקיים.**

אמר רב אבדימי מחיפה, מיום שחרב בית המקדש ניטלה נבואה מן הנביאים וניתנה לחכמים.

וכי משום שאדם הוא חכם אינו נחשב נביא? הכוונה היא כך: אף על פי שניטלה מן הנביאים, מן החכמים לא ניטלה. אמר אמימר: וחכם עדיף מנביא.

רמב"ן: הכוונה היא כך: אע"פ שניטלה נבואת הנביאים, שהיא המראה והחזון, נבואת החכמים שהיא בדרך החכמה לא ניטלה, אלא יודעים האמת ברוח הקודש שבקרבים:

אמר רבי אבדימי דמן חיפה מיום שחרב בית המקדש ניטלה נבואה מן הנביאים וניתנה לחכמים.

אטו חכם לאו נביא הוא הכי קאמר אע"פ שניטלה מן הנביאים מן החכמים לא ניטלה אמר אמימר וחכם עדיף מנביא.

רמב"ן: הכי קאמר אע"פ שניטלה נבואת הנביאים שהוא המראה והחזון, נבואת החכמים שהיא בדרך החכמה לא ניטלה, אלא יודעים האמת ברוח הקודש שבקרבים:

2. **תלמוד בבלי, יומא סט: - אנשי כנסת הגדולה תפסו בחכמתם את מה שהנביאים לא יכלו לתפוס.**

אמר רבי יהושע בן לוי: למה נקרא שמן אנשי כנסת הגדולה - שהחזירו עטרה ליושנה. אתא (=בא) משה, אמר (דברים י) הא-ל הגדל הגבר והנורא, אתא (=בא) ירמיה ואמר: נכרים מקרקרין בהיכלו, איה נוראותיו? לא אמר נורא. אתא (=בא) דניאל, אמר: נכרים משתעבדים בבניו, איה גבורותיו? לא אמר גבור.

אתו אינהו (=באו הם) ואמרו: אדרבה, זו היא גבורת גבורתו, שכובש את יצרו, שנותן ארך אפים לרשעים (שכובש יצרו כל השנים הללו שגשתעבדו בהן ומאריך אפו על כל הגזירות שגזורים על בניו - רש"י). ואלו הן נוראותיו - שאלמלא מוראו של הקדוש ברוך הוא היאך אומה אחת יכולה להתקיים בין האומות? (מן יום החורבן אתה למד נוראותיו, שכל האומות נאספו להשמידם ונתקיימו מהן - רש"י)

לכן, תיקנו אנשי כנסת הגדולה שיש לומר בתפילה "הגבור" ו"הנורא".

3. מבוסס על הרב יצחק הוטנר, "פחד יצחק" ח:ו – החוכמה עולה על הנבואה משום שהיא מעניקה הבנה חדשה של הנהגת השם, המתאימה למצב העם בגלות.

אנשי כנסת הגדולה חתמו את התנ"ך. באותו רגע נפסקה הנבואה ושרשרת המסורת הועברה מן הנביאים לחכמים. אז ראינו כי חוכמה עדיפה על נבואה. מדוע? הנבואה חייבת לתעד את האמת כפי שהיא נאמרת, אך רק החוכמה מסוגלת לתפוס את המחשבות של "המורה" כאשר הוא שותק. התוצאה היא שאמתות החוכמה חידשה והחזירה את שפת השבח, כלומר את המלים "הגדול הגבור והנורא", כי אמנם "זו היא גבורתו... אלו הם נוראותיו". לנוכח הרשע, ה' כובש את יצרו ונותר דומם.

התחדשות שבחיו של ה' מציינת את סיום הנבואה ואת ראשיתה של תקופת החכמים. בתקופת מעבר זו עולה ההכרה הנפלאה כי הקב"ה משגיח על העולם בדרכים נסתרות ושקטות אשר אינן מפחיתות כהוא זה מגבורתו ומנוראותיו; הן רק מגבירות אותן.

נקודות לסיכום החלק השלישי:

- ☞ בעולם העתיק, חוו האנשים דחף חזק להתעלות, שהיה משותף הן לעבודה זרה והן לנבואה. כאשר התפשטה הסגידה לעבודה זרה, והובילה לחורבן בית המקדש הראשון ולגלות עם ישראל מארצו, ביטלו החכמים את היצר לעבודה זרה.
- ☞ מאחר שמבחינה רוחנית, היוותה הנבואה משקל-נגד לפיתוי לעבודה זרה, כאשר בטלה זו בטל אף זה: המאזן של בחירה חופשית יישאר על כנו, מאחר שקוצצו כוחות ההתעלות משתי קצוות הספקטרום.
- ☞ אם אין האנשים מסוגלים להתמודד עם האתגר של עבודה זרה, כבר לא יזכו לנבואה.
- ☞ המציאות החדשה של הגלות הביאה להתייחסות חדשה לקב"ה. בתקופה שלאחר הסתלקות הנבואה, שגשגה החוכמה, שהיא ידיעת ה' הנחוות כהשראה אינטלקטואלית במקום כהתקשרות חיצונית. מאחר שהחוכמה המשיכה להתקיים לאחר ביטול הנבואה, היא העניקה תפיסה חדשה של הנהגת ה', בעולם שלאחר היציאה לגלות; לכן קבעו החכמים כי חוכמה עדיפה על נבואה.

חלק רביעי (סיכום): שמיעת קולו של האלוקים בימינו

הנבואה הסתלקה והוחלפה בחוכמה, אך האם פירוש הדבר הוא כי כבר אין לנו קשר ישיר עם ה'? בפרק זה נבדוק ונראה אם אולי, עמוק בתוך נפשותינו, עדיין נוכל לשמוע את קולו של ה' היום.

1. פרקי אבות ז:ב – קולו של האלוקים מהדהד בעולם ומעביר מסר.

אמר רבי יהושע בן לוי, בכל יום ויום בת קול יוצאת מפהר חורב ומכרזת ואומרת: אוי להם לבריות מעלבונה של תורה.

כפי שיבואר להלן, יום נשלחים מסרים שמימיים, ויש בנו היכולת להאזין למסרים הללו. (המשנה מלמדת כי הר סיני הוא עדות נצחית למתן תורה לעם ישראל. בת הקול במשנה לעיל משקפת 'עלבון' שגורמים אלו שאינם מתייחסים ברצינות למורשת גדולה זו – ראה רש"י, הגאון מווילנא, וה'שפת אמת').

2. בעל שם טוב, פרשת בחוקותי ט – המחשבה קולטת את המסר מהר סיני.

בענין הכרוז היוצא מלמעלה... דקשה, ממה נפשך, אם הוא לתועלת למה לא נשמע... הכרוז הוא ענין המחשבה, ולכך אין לך רשע שאינו מהרהר בתשובה מצד שמיעת הכרוז במחשבה.

3. הרב שמחה זיסל זיו (הסבא מקלם), "חכמה ומוסר" ב:קצו – המסר יוצר התעוררות לתשובה והוא מעין נבואה.

אלא על כרחנו נתגלה לנו סוד, כי רוח נבואה טמון בלב האדם הישראלי, הודאות מושרשת בקרבו, והאמין כי יש לה שורש רב ממש. בכל יום ויום בת קול יוצאת מהר חורב (אבות ב') ולא בהר חורב, אבל בלבי ובלב כל ישראל יוצאת בת קול מאמונת הר חורב...

ולכן כאשר הקיצו מעט משנתם נשמע להם בת קול של לבם, היא הנבואה ממש, הנתונה בלב האדם, אם כי כבר נשכח מהם כמעט שם שמים מפיהם... וכאשר הסירו מה שנת מה, הרגיש קול הנבואה הנתונה לנו ממרומים להאמין בה', ולהתחזק בדתו ולקרא אליו, וזה אצלי ממש נפתחו שערי נבואה בדור היתום הזה, נפלאים מעשיך ה'.

4. במדבר רבה טו:כה – בעתיד תחזור הנבואה לעם ישראל.

אמר הקב"ה, בעולם הזה נתנבאו יחידים, ולעולם הבא כל ישראל נעשין נביאים שנאמר (יואל ג'), "וְהָיָה אַחֲרַי כִּן אֲשַׁפּוֹךְ אֶת רוּחִי עַל כָּל בָּשָׂר וְנִבְּאוּ בְּנִיכֶם וּבְנוֹתֵיכֶם וְקִנְיֵיכֶם..."

נקודות לסיכום החלק הרביעי:

- ☞ אומנם איבדנו את הנבואה – החוויה הרוחנית של תקשורת ישירה עם ה' – אך קיים חלק בתוכנו שמעולם לא איבד את הקשר שלו עם יוצרנו.
- ☞ קולו של ה' היוצא מהר סיני מסוגל להביא להתעוררות רוחנית בקרבנו. התקווה היא כי ניצוץ זה יצית את נשמתו של עם ישראל, ואחר כך נחוה את הופעתה מחדש של הנבואה.

סיכום השיעור:

מהם גבולות סמכותו של הנביא? האם מותר לו לפעול בניגוד לתורה?

לדבריו של הנביא שמע העם רק כל עוד לא סתרו את דברי התורה. תפקידו של הנביא כשליח ה' היה לחזק את קיום המצוות שאותן ציווה ה'. לצורך זה, נביא מוחזק היה רשאי אף לבטל באופן זמני מצווה מן התורה, אך לא להתיר עבודה זרה.

אילו נבואות היסטוריות התגשמו באופן מוחשי?

בין השאר: (1) עם ישראל הוא נצחי על אף מאמצי אומות העולם להשמדו, (2) עם ישראל ימשיך להיות עם קטן, (3) ה' יאסוף את היהודים ויחזיר אותם לארצם. כמו כן, יש מדרש כי הכותל המערבי לא ייחרב לעולם.

מדוע אין היום נבואה? מתי היא נפסקה? מה ירש את מקומה?

בעולם העתיק, חוו האנשים דחף עצום להתעלות – היה זה יצר שהביא אותם הן לנבואה והן לעבודת אלילים. כאשר בוטל היצר לעבודה זרה על ידי חכמי ישראל בשנת 400 לפנה"ס, אבדה אף היכולת להגיע לנבואה. החוכמה, ידיעת ה' הנחוות כהשראה אינטלקטואלית ולא כהתקשרות חיצונית, החליפה את הנבואה ושגשגה בתקופה שלאחר הסתלקות הנבואה.

האם יש לנו היום דבר מה הדומה לנבואה?

כן. כאשר יש לאדם מחשבות של השראה, ההתעוררות הפנימית העמוקה להתקשר לה' ולקרוא אליו, היא בעצם ניצוץ של נבואה.

האם תשוב הנבואה האמתית?

כן, היא תשוב. מובטח לנו כי לעתיד לבוא יהיו כל בני ישראל נביאים.

נכתב ע"י הרב דוד סדלי ונערך ע"י צוות תכניות הלימודים של "מורשה".